

BiEPAG

april 2024

Trougao (ne)poverenja: **MAĐARSKI ULOG PROŠIRENJA U SRBIJI I NA KOSOVU**

Autor:
BiEPAG saradnik, Alejandro Esteso Perez

1. Uvod

Otkako je 2010. godine ponovo stekao izvršnu vlast, mađarski premijer Viktor Orban okrenuo je naglavačke unutrašnju političku i društvenu sferu svoje zemlje, i time je pretvorio u sredstvo za opstrukcionizam u srcu mašinerije za donošenje odluka i operativnost Evropske unije (EU). U potrazi za saveznicima i diversifikacijom resursa, Orban neguje raznorodne odnose sa šest zemalja Zapadnog Balkana, među kojima se Srbija nesumnjivo ističe kao njegov omiljeni partner. Bratski odnosi Budimpešte sa Beogradom, prevashodno utemeljeni na personalnim vezama između Orbana i predsednika Srbije Aleksandra Vučića, čine značajan deo mađarskog pristupa proširenju EU. Međutim, u svetlu ovog privilegovanog partnerstva, javlja se nekoliko razloga za zabrinutost, ne samo u vezi sa vizijom proširenja Budimpešte, već i u pogledu njenih političkih veza sa drugim zemljama u regionu – gde se Kosovo ističe kao ključni slučaj.

Mađarska se trenutno nalazi na trokrakoj raskrsnici između Srbije i Kosova, izgrađenoj na pretpostavci da bi ravnopravno održavanje bilateralnih odnosa s obe zemlje moglo da ugrozi njene dobro negovane veze sa Beogradom. Da bi to izbegla, Mađarska će sprovesti politiku koja podržava domaće i međunarodne ciljeve Srbije, čak i ako to ima negativne implikacije po nacionalne interese Kosova i dovede u pitanje svoje otvoreno priznanje Kosova.

2. Orbanove godine: Spoljna politika i politika proširenja Mađarske od 2010. godine

Viktor Orban se etablirao na čelu nove paradigme vlasti i vrednosti koje su postepeno dobile zamah u čitavoj EU i šire. Ogromna većina koju je njegova politička stranka, Fides, sticala u mađarskom parlamentu u proteklih 14 godina, dala je premijeru i njegovoj izvršnoj vlasti odrešene ruke da deluju i poništavaju – čak i na štetu vladavine prava, odvojenosti grana vlasti i liberalno-demokratske institucionalne arhitekture. U okviru njegovog samozvanog ideala upravljanja, neliberalne države¹, Orban je polako potkopavao stabilne odnose Mađarske sa Zapadom, bratimeći se sa autokratama sličnog kova na Istoku – poput Kine, Rusije, i centralnoazijskih republika – i uspostavio pragmatični pristup spoljnim odnosima. Nasuprot globalnom opadanju neoliberalnog ekonomskog i političkog svetskog poretka, mađarski premijer veruje da je svetu predodređeno da funkcioniše u blokovima i brani potrebu za izgradnjom mostova između ovih blokova koristeći model zasnovan na povezivanju.

U svom nastojanju da umanji zavisnost Mađarske od trgovine sa Zapadom i omogućiti zemlji da sustigne partnere iz EU kroz ekonomski rast, Orban je tražio diversifikaciju kroz težnju ka netradicionalnim savezima, sa ciljem da Mađarska postane veza između zapadnih i istočnih sistema vrednosti i upravljanja. Paralelno sa tim, Orban je nastavio saradnju sa Višegradskom grupom, poznatom i kao Višegradska četvorka, koju čine Češka, Mađarska, Poljska i Slovačka, i unutar nje. Za njega, saradnja unutar ove grupe predstavlja očuvanje zajedničkih interesa u vremenima visokog migracionog pritiska i velikih geopolitičkih pomeranja, zasnovanih na opštem uverenju da su „Srednjoevropljani ti koji poštuju izvorne vrednosti EU: porodicu, veru i suverenitet“.

Još jedna od glavnih spoljnopolitičkih briga Mađarske leži u neposrednom okruženju izvan EU, odnosno šest zemalja Zapadnog Balkana. Orbanova vlada je tradicionalno zastupala stav da glavni pravac proširenja EU treba da bude ka Zapadnom Balkanu, budući da je stabilno i razvijeno jugoistočno krilo u interesu

¹ 'Prime Minister Viktor Orbán's Speech at the 25th Bálványos Summer Free University and Student Camp', 2014. <https://2015-2019.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/prime-minister-viktor-orban-s-speech-at-the-25th-balvanyos-summer-free-university-and-student-camp>

Mađarske². Strateški spoljnopolitički interesi Budimpešte na Zapadnom Balkanu su mnogostruki – obuhvataju trgovinu i investicije, zaštitu prava nacionalnih manjina, energetske bezbednost i regionalnu stabilnost. Međutim, tri glavne dimenzije strukturiraju povoljan stav Mađarske prema pristupanju Zapadnog Balkana Uniji: ekonomska, bezbednosna i ideološka.

Uprkos ambiciji Budimpešte za proširenjem EU, nemaju sve zemlje isti značaj u regionalnom kontekstu ili u odnosu na interese Budimpešte, pa se stoga odnosi sa šest partnera ne kultivišu u istoj meri.

2.1. Ples uz istu melodiju: odnosi Mađarske i Srbije

Tri dimenzije koje artikulišu politički interes Mađarske za Zapadni Balkan svoju najjasniju manifestaciju nalaze u Srbiji, pri čemu je ekonomska oblast najvažnija. Mađarska je peti najveći trgovinski partner Srbije u svetu, dok je Srbija Mađarskoj sedamnaesti, sa trgovinskom razmenom od 3,6 milijardi evra, što je petostruko uvećanje u odnosu na pre jednu deceniju.³ Posebno strateška nit ekonomskog prijateljstva dve zemlje pojavila se u oblasti energetike, što je dodatno ojačano u kontekstu ruske invazije na Ukrajinu i odluke većine država članica EU da diversifikuju svoje izvore energije dalje od Moskve. Spremnost na prihvatanje energetske resursa bez obzira na dobavljača predstavlja ključni princip u pristupu obe zemlje ekonomskim odnosima – princip koji je bio na snazi i pre bojkota ruske energije od strane EU.

U bezbednosnoj dimenziji, Mađarska i Srbija takođe pokazuju visok nivo konvergencije. Obe zemlje vide borbu protiv ilegalnih migracija i tražilaca azila kao ključni prioritet u ekonomskom, sociološkom i demografskom smislu. Iako je odluka Budimpešte da izgradi ogradu visoku četiri metra duž granice sa Srbijom u cilju odvratanja migranata isprva izazvala ogorčenu reakciju, Beograd nije preduzeo nikakve kontramere protiv Mađarske, što sugeriše da su bilateralni odnosi i dalje stabilni i da je Srbija odlučna da ubira dugoročne koristi od savezništva sa Mađarskom u njihovom zajedničkom krstaškom ratu protiv imigracije.

Ideološka konvergencija sistema upravljanja Mađarske i Srbije oličena je u političkom identitetu njihovih lidera. Viktor Orban i Aleksandar Vučić zacementirali su svoju političku kontrolu gotovo paralelno, naime i mađarski premijer i predsednik Srbije su se vratili na vlast početkom 2010-ih, u razmaku od jedva dve godine. Oba lidera dele desničarski populistički, autokratski stil, kao i nativistički pristup prema svojim nacijama. Težili su da međusobno oponašaju sve izraženiju centralističku i neliberalnu politiku u oblasti slobode

² „Strateški iskorak napravljen u odnosima Srbije i Mađarske”, 2023. <https://www.srbija.gov.rs/vest/en/208572/strategic-step-forward-made-in-relations-between-serbiahungary.php>

³ Id.

medija, ljudskih prava, i vladavine prava.⁴

2.2. Stari poznanici, novi problemi: odnosi Mađarske i Kosova

Kao i u slučaju Srbije, tri dimenzije koje strukturiraju politički interes Mađarske na Zapadnom Balkanu ispoljavaju se i na Kosovu – doduše, u znatno manjoj meri. U ekonomskom domenu, bilateralna trgovina se skoro utrostručila od 2015. godine i očekuje se da će u 2024. dostići najviši nivo u istoriji, pri čemu su telekomunikacije i audio oprema rangirani kao najvažniji sektor.⁵ U najvećoj meri, međutim, Kosovo ostaje marginalni partner u trgovinskim odnosima Mađarske, verovatno zbog zabrinutosti za vladavinu prava koja ugrožava investicionu klimu. Bezbednosni domen predstavlja primarno područje interesovanja. Ono je dostiglo svoj vrhunac tokom izbegličke krize 2015. godine, sa položajem Kosova kao tranzitne zemlje duž 'balkanske rute' koja je uvećala značaj njegove uloge u borbi Budimpešte protiv masovnih migracija. Kosovo se ipak smatralo manje važnom tranzitnom zemljom od drugih država u regionu, kao što su Srbija i Severna Makedonija, što je ograničilo uticaj Prištine u odnosu na Mađarsku. Status Kosova kao zemlje porekla hiljada tražilaca azila dodatno je smanjio njegov uticaj i manevarski prostor. Ideološka dimenzija je manje jasna na Kosovu. To s jedne strane odražava široko rasprostranjenu i otvorenu podršku koju većina kosovskih političkih partija ispoljava prema EU, a s druge relativno nestabilan politički sistem i nestalnost, što smanjuje potencijal za koncentraciju vlasti u rukama jedne stranke ili pojedinca⁶.

4 Maja Živanović, 'Serbian Leader 'Following Orban' in Controlling Media – Freedom House', *Balkan Insight*, 2023. <https://balkaninsight.com/2019/06/05/serbian-leader-following-orban-in-controlling-media-freedom-house/>

5 'Hungary's trade expected to be record-breaking in 2023 with this small country', *Daily News Hungary*, 2023. <https://dailynewshungary.com/hungarys-trade-expected-to-be-record-breaking-in-2023-with-this-small-country/>

6 Agon Maliqi, 'Transition to what? Western Balkans democracies in a state of illiberal equilibrium', *Sbunker*, 2020. <https://sbunker.net/uploads/sbunker.net/files/2020/December/04/Transition-to-what-Western-Balkans-democracies-in-a-state-of-illiberal-equilibrium1607078207.pdf>

3. Proširenje à la Orban: angažovanje Mađarske u odnosima sa Srbijom i Kosovom

Uprkos dobrim diplomatskim vezama i sa Srbijom i sa Kosovom, odnosi Mađarske sa dve zemlje su neujednačeni – što je direktno u korelaciji sa stepenom približavanja strateškim spoljopolitičkim interesima Budimpešte. Dok Srbija zauzima potpuno konvergentnu poziciju na listi prioriteta Mađarske – u ekonomskom, bezbednosnom i ideološkom smislu – Kosovo, uglavnom, ne ispunjava te uslove. U aktuelnom geopolitičkom kontekstu, treba se zapitati kako će izgledati sadašnja i buduća uloga Mađarske, kao strateške osovine između Srbije i Kosova.

Mađarski pristup glavnim događajima koji su uokvirivali dijalog Beograda i Prištine 2023. godine – a to su lokalni izbori u četiri opštine na severu Kosova i epizode nasilja koje su usledile, otmica trojice kosovskih policajaca od strane srpskih snaga i napad u Banjskoj 24. septembra – dobio je na zamahu kako je godina tekla. Budimpešta se vidno pomerila sa pozicije pasivnijeg pristupa radi izbegavanja kompromitovanja svojih veza sa Srbijom, ka pokretanju suptilne igre uticaja i opstrukcije u korist Beograda. Zahtev koji je Orban uputio Aleksandru Vučiću smatran je ključnim za oslobađanje trojice policajaca, što je omogućilo Mađarskoj da se predstavi kao sve značajnijim diplomatskim posrednikom između Beograda i Prištine – doduše kroz, bar za sada, neformalni angažman⁷. Nepriistrasnost Mađarske, međutim, može biti jasno dovedena u pitanje: izvršna vlast Orbana bila je ključna za zaštitu Srbije od bilo kakvih potencijalnih sankcija EU – što je radikalno drugačiji pristup u odnosu na Kosovo, protiv koga Budimpešta nije oklevala da podrži odmazdu Brisela.

U kontekstu aktuelne aplikacije Kosova za članstvo u Savetu Evrope (SE) i EU, strahuje se da će Mađarska zauzeti dosledno opstruktivnu poziciju kako bi ispunila očekivanja Beograda. Mađarska vlada obećala je Srbiji da neće podržati nijedan pokušaj Kosova da se pridruži evropskim telima i zatim je glasala

⁷ Intervju sa Anom Oroz (Anna Orosz), naučna saradnica na Mađarskom institutu za međunarodne poslove. Budimpešta, 6. novembar 2023.

protiv članstva Kosova u SE⁸. Iako je Kosovo ipak uspjelo da dobije potrebnu dvotrećinsku većinu među 46 zemalja članica, postalo je jasno da je Budimpešta spremna da otvoreno stane na stranu Srbije uprkos negativnoj diplomatskoj reakciji, naglašavajući da priznanje ne znači nužno i upućivanje podrške Kosovu. Uoči budućih koraka Prištine u pridruživanju, Budimpešta ostaje pri mišljenju da će Kosovo morati da se pozabavi strukturnim preprekama, pre svega svojim odnosima sa Srbijom, pre nego što bude moglo da napreduje ka evropskim integracijama.

Na nivou EU, Orbánova Mađarska je politiku proširenja učinila jednim od svojih najvažnijih prioriteta i nastaviće da sledi sopstvenu viziju proširenja unutar Unije u nekoliko dimenzija. U susret predstojećim evropskim izborima u junu, Budimpešta je jasno stavila do znanja da želi da zadrži portfelj koji se odnosi na proširenje, ali je svesna da je to malo verovatno s obzirom na kritike upućene aktuelnom komesaru, mađarskom diplomati Oliveru Varheljiju. Paralelno s tim, šestomesečno predsedavanje Mađarske Savetom EU verovatno će se otpočeti po planu, u julu, ali će mađarska vlada biti u velikoj meri ograničena da sprovede svoju agendu, a još više svoju mapu puta za proširenje. S obzirom na to da će Mađarska preuzeti predsedavanje ubrzo nakon evropskih izbora, ona će imati ograničene kapacitete za interakciju s novom Evropskom komisijom, koja će uglavnom imati zadatak da održava red u EU dok se svi njeni organi ne konstituišu. U međuvremenu, međutim, Budimpešta će nastaviti da hrani svoju strategiju proširenja kroz dobro negovanu mrežu savetnika za pitanja evropskih integracija postavljenih u svim vladama zapadnog Balkana – diplomatska prednost koja bi mogla da ima kontraefekat u kontekstu odnosa između Srbije i Kosova.

8 Alice Taylor, 'Serbia says Hungary will vote against Kosovo EU, CoE membership', Euractiv, 2023. https://www.euractiv.com/section/politics/news/serbia-says-hungary-will-vote-against-kosovo-eu-coe-membership/?utm_source=flipboard&utm_content=user%2FEURACTIV

4. Zaključci: poruka za Brisel

Konsolidacija novih geopolitičkih i ideoloških saveza na globalnom nivou učinila je ulogu odmetnutih država članica EU, poput Mađarske, ključnom u Uniji od 27 članica koja često nema kapacitet da reaguje na brz i jedinstven način. Ova godina bi trebalo da bude dinamična u izbornom smislu, sa ključnim izborima i u Evropi i u Sjedinjenim Državama. Neliberalna internacionala, koju Mađarska predvodi u Evropi, željno iščekuje potencijalni povratak Donalda Trampa u Belu kuću, što bi podrazumevalo nagli zaokret u spoljnopoličkim prioritetima i dramatično preusmeravanje sredstava, ljudskog kapitala i bezbednosnih garancija iz Evrope.

Proces normalizacije između Srbije i Kosova, kao i nastojanja obe zemlje u pravcu evropskih integracija, sigurno će biti pogođeni ovom novom realnošću, a to će zahtevati da EU govori otvorenije i hrabrije protiv nedemokratskih partnera. EU je u velikoj meri istrajala u politici popuštanja prema Srbiji, kako iz straha da bi se Srbija mogla približiti autoritarnim sferama uticaja Rusije i Kine, tako i zbog nevoljnosti da se naruši trenutni geopolitički balans Beograda. EU i njene države članice nemaju inicijativu za uvođenje sankcija protiv Beograda, od čega Mađarska očigledno ima koristi. Ali upravo direktno protivljenje Mađarske sankcijama Srbiji, koje se temelji na osnovama koje očigledno prevazilaze ekonomske i geopolitičke, EU koristi da opravda svoju nespremnost – a time i svoju nesposobnost – da Beograd pozove na odgovornost.

Čini se da odnos između Srbije, Kosova i Mađarske ne predstavlja trougao navodne stabilnosti, već odnos poverenja i nepoverenja. Za očekivati je da će njegova jača strana, odnosno mađarsko-srpska veza, cvetati u globalnoj areni narastajućeg autoritarizma, dok će slabija strana, Kosovo, verovatno biti suočeno sa poteškoćama bez veće i snažnije podrške država članica EU.

5. Preporuke politika

o1 Treba računati na entuzijazam Mađarske za proširenje – ali se moraju primeniti ograničavajući uslovi. Države članice treba da priznaju zalaganje Mađarske za politiku proširenja EU i da podrže njen program sve dok se pridržava principa demokratije, jednakosti i vladavine prava Unije. U odnosu na zemlje kandidate i potencijalne kandidate, države članice treba da zauzmu objektivan pristup zasnovan na reformskim uspesima kandidata i postignućima zasnovanim na zaslugama. Štaviše, države članice ne bi trebalo da se upuštaju u ometanje napredovanja kandidata i potencijalnih kandidata na osnovu bilateralnih pitanja, radi očuvanja meritokratske prirode procesa.

o2 Aplikacija Kosova za članstvo u EU treba da napreduje. Savet EU za spoljne poslove, ili Političko-bezbednosni odbor (PSC) u njegovo ime, trebalo bi da započne diskusiju o kandidaturi Kosova, podnetu u decembru 2022, i zatraži od Evropske komisije da izda mišljenje o tom pitanju.

o3 Neprepoznavanje ne može zaustaviti napredak. Kosovo i njegovi saveznici iz redova država članica EU treba da se zalažu za donošenje člana 49 Ugovora o Evropskoj uniji (TEU) istim putem koji je aktiviran za potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) Kosova. Ova odredba bi omogućila da Savet EU kao pravni subjekt, umesto 27 država članica, bude pandan Kosova u daljem procesu. Ovo bi, međutim, delovalo samo kao pravna prečica u kratkom i srednjem roku, jer bi na kraju bilo neophodno da sve države članice pojedinačno ratifikuju sporazum o pristupanju Kosova – za šta bi samo čvršći sporazum, koji bi najverovatnije uključivao i Srbiju, mogao da podstakne pet nepriznavača da podrže taj potez.

o4 Popuštanje prema Srbiji utiče na nezavisnost EU i njenu sposobnost da reaguje. Države članice treba da zauzmu snažniji stav protiv demokratskog nazadovanja Srbije, konstatuju njen opstrukcionizam u dijalogu sa Kosovom i prevaziđu svoj skepticizam kako bi kaznile ovaj zabrinjavajući trend. Postoje jasni dokazi da nekažnjivost Srbije ohrabruje Mađarsku, i obrnuto. Da bi zaobišle izgledni mađarski veto na potencijalne sankcije Beogradu, bilo da se radi o zamrzavanju finansiranja u okviru Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA)

III, zamrzavanju imovine ili zabrani putovanja, države članice bi mogle da donesu političke i ekonomske mere bilateralne prirode. Takođe, potencijalno uvođenje sankcija bi lišilo Mađarsku jednog od njenih glavnih aduta za nagodbu na nivou EU.

o5

Napad u Banjskoj je pitanje EU i treba ga temeljno istražiti.

Evropska komisija bi trebalo da postupi po rezoluciji Evropskog parlamenta od 19. oktobra i da nastavi nezavisnu istragu o događajima od 24. septembra u selu Banjska kako bi identifikovala činjenice i motive za napad, i shodno tome sprovela sankcije protiv njegovih počinilaca.

o6

Nacionalna ekspertiza EU može pomoći da se lokalni uticaj Mađarske drži pod kontrolom.

Države članice trebalo bi da razmotre uspostavljanje bilateralnih sporazuma sa zemljama Zapadnog Balkana za pružanje tehničke i političke pomoći ministarstvima i kancelarijama koje se bave evropskim integracijama, baš kao što to čini Mađarska. Njena mreža savetnika za zemlje širom regiona trenutno uživa preveliku moć i postoji rizik da osetljive informacije dospeju u neprijateljske ruke – sa direktnim posledicama po uticaj i manevarski prostor EU da, naprimer, posreduje u dijalogu. Isto tako, vlade Zapadnog Balkana treba da zatraže savetodavnu ekspertizu od država članica od poverenja kako bi se suprotstavile preteranom uticaju stručnjaka koje je imenovala Mađarska. Slično tome, na nivou EU, Evropska komisija bi trebalo da razmotri povećanje svog tehničkog prisustva kroz instrumente za tehničku pomoć i razmenu informacija (TAIEX) i tvining saradnje.

O nama

Savetodavna grupa za javnu politiku Balkan u Evropi (BiEPAG) je zajednička inicijativa Evropskog fonda za Balkan (EFB) i Centra za studije Jugoistočne Evrope Univerziteta u Gracu (CSEES) sa ciljem promovisanja evropskih integracija Zapadnog Balkana i konsolidacije demokratskih i otvorenih zemalja u regionu. BiEPAG se temelji na vrednostima poštovanja ljudskog dostojanstva, slobode, demokratije, jednakosti, vladavine prava i poštovanja ljudskih prava, uključujući prava osoba koje pripadaju manjinskim grupama. Pridržava se vrednosti koje su uobičajene u društvima u kojima preovlađuju pluralizam, nediskriminacija, tolerancija, pravda, solidarnost i jednakost između žena i muškaraca. Članovi i članice BiEPAG-a su istaknuti istraživači i istraživačice javnih politika iz regiona i Evrope, sa dokazanom ekspertizom na temu Zapadnog Balkana i procesa koji oblikuju region.

Članovi i članice su Florijan Biber (koordinator), Bojan Baća, Dimitar Bečev, Mateo Bonomi, Srđan Cvijić, Milica Delević, Nikola Dimitrov, Marika Djolai, Vedran Džihic, Donika Emini, Ričard Grivson, Dejan Jović, Damir Kapidžić, Marko Kmezić (pomoćnik koordinatora), Srđan Majstorović, Jovana Marović, Zoran Nečev, Tena Prelec, Korina Stratulat, Nikolaos Cifakis, Alida Vračić, Đerđi Vurmo, Nataša Vunš.

<https://biepag.eu>

Kontakt: info@biepag.eu

Evropski fond za Balkan je zajednička inicijativa Erste fondacije, Fondacije Robert Boš i Fondacije Kralj Boduen, koja preduzima i pomaže inicijative koje jačaju demokratiju, neguju evropske integracije i afirmišu ulogu Zapadnog Balkana u rešavanju izazova u Evropi. Njegova strategija se fokusira na tri glavne oblasti – podršku demokratizaciji, jačanje regionalne saradnje i podsticanje EU integracija. EFB podržava proces afirmisanja efikasnosti politike proširenja EU širom Zapadnog Balkana i unapređivanje regionalne saradnje među organizacijama civilnog društva na temeljima solidarnosti i dijaloga zasnovanom na potražnji. Informisanim i osnaženim građanima pruža sredstva i platforme za preduzimanje akcije i zahtevanje odgovornih institucija i demokratije. Fokus rada je usmeren na kontinuirane reforme politika i praksi u zemljama Zapadnog Balkana na njihovom putu ka članstvu u EU.

www.balkanfund.org

Kontakt: ALEKSANDRA TOMANIĆ, izvršna direktorka
aleksandra.tomanic@balkanfund.org

Centar za studije Jugoistočne Evrope osnovan je u novembru 2008. godine, nakon što je 2000. godine Jugoistočna Evropa definisana kao strateški prioritet na Univerzitetu u Gracu. Centar je interdisciplinarna i međufakultetska istraživačka i obrazovna ustanova, osnovana sa ciljem da na univerzitetu obezbedi prostor za opsežne nastavne i istraživačke aktivnosti o Jugoistočnoj Evropi i zajedno sa njom, i unapredi interdisciplinarnu saradnju. Centar nastoji i da pruži informacije i dokumentaciju, kao i da bude tačka kontakta za medije i javnost zainteresovane za Jugoistočnu Evropu, u pogledu političkog, pravnog, ekonomskog i kulturnog razvoja regiona. Interdisciplinarni tim pravnika, istoričara i politikologa doprineo je istraživanju o Jugoistočnoj Evropi, putem članaka, monografija i drugih publikacija. Centar redovno organizuje međunarodne konferencije i radionice kako bi promovisao najnovija istraživanja o Jugoistočnoj Evropi.

<http://csees.uni-graz.at/>

Kontakt: UNIV.PROF. DR. FLORIJSAN BIBER
profesor istorije i politike Jugoistočne Evrope
florian.bieber@uni-graz.at

Evropski fond za Balkan 2024. Sva prava zadržana. Stavovi izraženi u ovoj publikaciji su stavovi autora i ne predstavljaju nužno stavove ili mišljenje Evropskog fonda za Balkan.

